

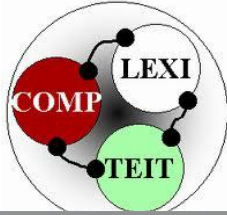
1

Kwaliteit van samenwerking

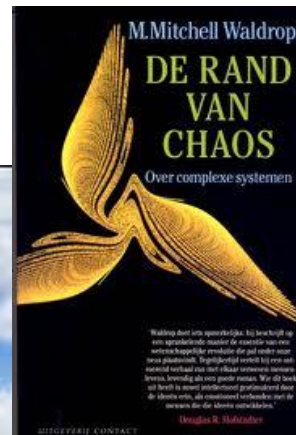
Regels en waarden:

- **Bespreken en afspreken kader**
- **Aanspreken** bij *interpreteren* van kader
  - Moresprudentie
  - Vrijmoedig positie kiezen
- **Heroverwegen** van kader
  - Plek der Moeite

2

complexiteit

3

Opvangen van complexiteit

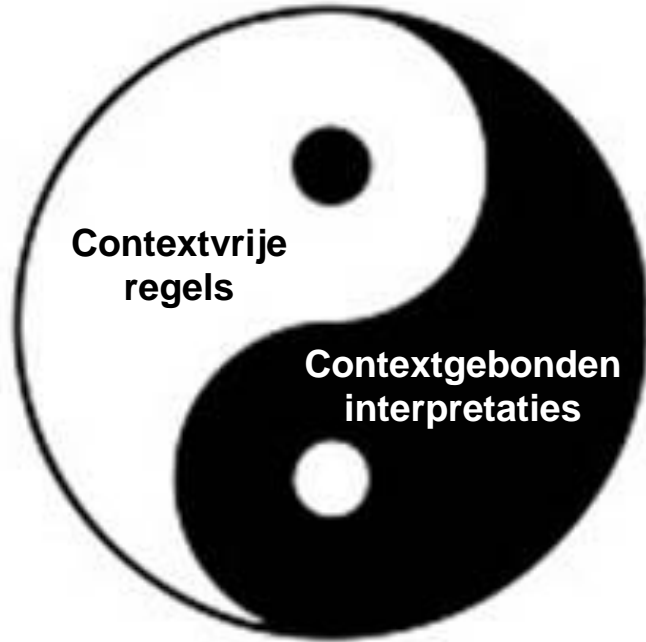
- Regels, procedures en protocollen

bepaalde mogelijkheden

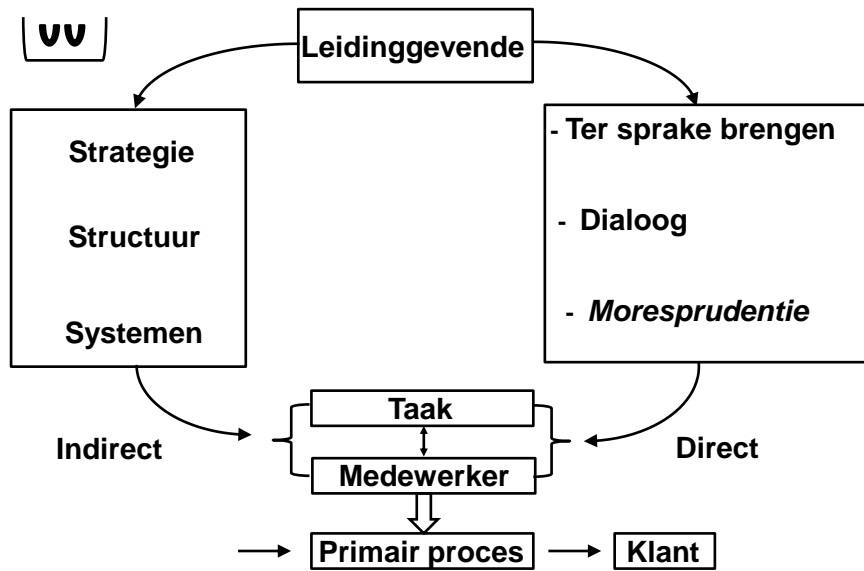
- Dialoog over **toepassing** 'regels'

rijke mogelijkheden

4

5

6

Morele Moed

- Vrijmoedig positie kiezen
  - Doorbreken van morele zwijgzaamheid
- Moreel kompas
  - Moreel oordelen én handelen
- Plek der Moeite

7

Heroverwegen kader: Plek der Moeite

Verlaten van bekende

Betreden van onbekende

8

Plek der Moeite:

- kost moeite
- én
- is de moeite

9

Plek der Moeite: disciplinering

“ Zij die hét begrijpen, spreken er niet over,
Zij die spreken, begrijpen hét niet”

Lao Tse

10

Plek der moeite

“Het gaat niet alleen om de bonussen. Het gaat ook over *ergens bij horen* en samen optrekken met je *kameraden* in je team. Je zelfbeeld wordt bepaald door je werk. De eerste vraag die mensen stellen, is: wat doe jij? Nou, destijds was ik een *held* als ik zei wat ik deed. Stel dat ik de klok had geluid over iets wat volgens mij niet deugde bij de bank. In één klap had ik mij *buiten die hele wereld* geplaatst. Het was niet alleen een baan. Het was mijn *identiteit* geworden”

Joris Luyendijk interviewt een ‘spijtoptant’ NRC Next

11

Morele moed

“tussen droom en daad staan gevaren”

- Handelen vanuit je waarden, ondanks de aanwezigheid van *gevaar*
- *Vaardigheid* om van moreel oordelen te komen tot moreel handelen
- Oefening en *doorzettingsvermogen* ‘muscle memory’

12

Potentiële gevaren

- Publieke afkeuring
- Voorwerp roddel
- Sociale isolatie
- Angst conflict
- Angst af te wijken
- Angst het zelf niet helemaal te begrijpen
- Angst voor gek te staan
- Verlies positie & inkomen

13

Moreel oordelen én Moreel handelen

- Situaties leren herkennen
- Handelingsopties ontdekken
- Door oefening ontdekken welke opties bij je passen

14

Vrijmoedig spreken: oefening en vaardigheid

“Je leert saxofoon spelen, door saxofoon te spelen”

“Je wordt moediger, door moedig te zijn”

Oefenen:
het **juiste** midden zoeken in **verschillende**
contexten

15

Moed

toont zich.....

- Kleine
- Concrete
- Alledaagse

16

Reflectie: Oefening 'kleine' moed:

Individueel

- Identificeer een situatie in je werk waarin je moedig hebt gehandeld: 'giving voice to values'
  - Wat heb je gedaan?
  - Wat maakte het lastig – gevaren?
  - Wat hielp om te handelen?

Drietal

- Interview elkaar
  - Wissel uit wat hielp moedig te zijn
  - Wat zijn moed ondersteunende hulpbronnen?

17

Morele zwijgzaamheid

- Onzekerheid over eigen morele kaders
- Nadelen zijn vaak helder
- Voordelen nog onduidelijk
- Ben je in staat effectief te blijven?
- Kun je je emoties hanteren?

18

Moed ondersteunende hulpbronnen

- Politieke sensitiviteit
- Omgevingsbewustzijn
- Communicatieve vaardigheden
- Hantering van eigen en andermans emoties

- Rolmodellen
- **Ondersteuning van collega's**
- Ervaring met bespreken van casuïstiek
'levende' moresprudentie

19

Moed ondersteunende hulpbronnen

- 'Sapere Aude' : durf **zelf** te denken

- Toetsen van eigen opvattingen in dialoog met anderen

- Oefening in de waarheid spreken *ook* tegenover gezagsdragers

20

Kwaliteit van Samenwerken

- Respectvol aanspreken en bespreken
- Concrete vragen
- Moresprudentie

“**zó** maken we onze waarden waar”

21

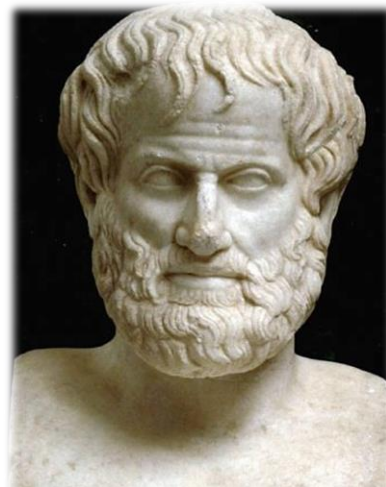

Ontwikkeling van deugden

Het *juiste* midden

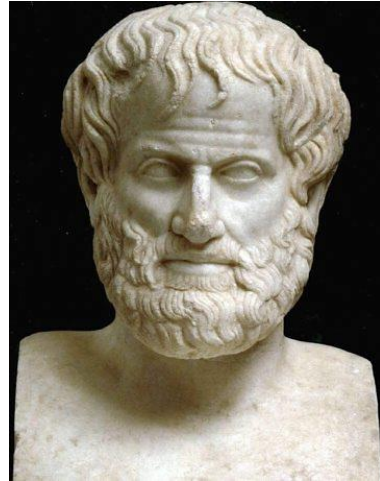
- Moed
- Maat
- Bezonnenheid
- **Rechtvaardigheid**

22

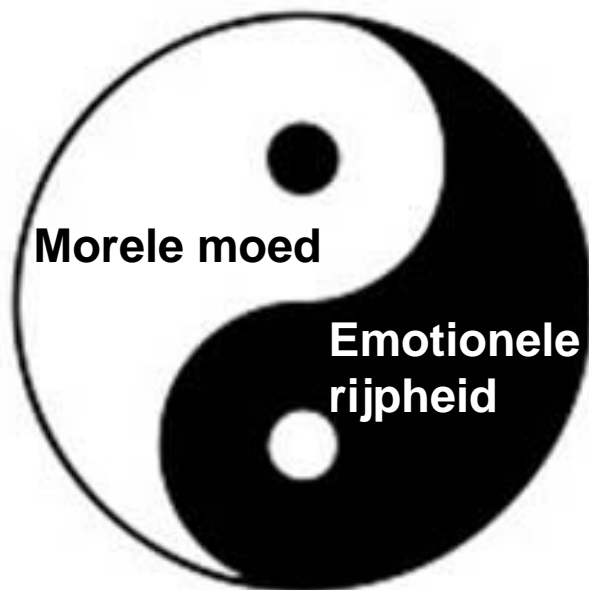
Leiders: praktische wijsheid phronèsis

- Balanceren in context
- Belang
Deel **en** geheel

23

Schoolleiders
&
Docenten

24

Emotionele rijpheid

- Dienen
  - **ecocentrisch** niet **egocentrisch**
- Acterschap
  - verantwoordelijkheid voor Deel én Geheel

25

Emotionele rijpheid

“In interactie **beschadigen** we elkaar voortdurend en onvermijdelijk. Het vermogen om deze beschadigingen te **herstellen** maar ook te kunnen **verduren** is de uitdaging voor de mens”

Judith Butler

Het gaat **altijd** een beetje **mis**

26